

**І.Д. ПРИМАК, Ю.В. ФЕДУРУК, І.А. ПОКОТИЛО, Т.В. ПАНЧЕНКО,
Н.М. ПРИСЯЖНЮК, А.М. КАРПЕНКО, А.А. ПАВЛІЧЕНКО, О.С. ТІТАРЕНКО,
Н.М. ФЕДУРУК, Н.В. РОЛЬ, Н.В. ПАЛАПА, О.М. НАГОРНЮК**

ЕРОЗІЄЗНАВСТВО

**ВІННИЦЯ
2024**

І.Д. Примак, Ю.В. Федорук, І.А. Покотило, Т.В. Панченко, Н.М. Присяжнюк,
А.М. Карпенко, А.А. Павліченко, О.С.Тітаренко, Н.М. Федорук, Н.В. Роль, Н.В.
Палапа, О.М. Нагорнюк

ЕРОЗІЄЗНАВСТВО

За редакцією
доктора сільськогосподарських наук,
професора І. Д. Примака

Вінниця
«ТВОРИ»
2024

УДК 631.459(075.8)

Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського національного аграрного університету як підручник для підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія» (протокол № 6 від 29 червня 2023 року)

Автори :

І. Д. Примак, Ю. В. Федорук, І. А. Покотило, Т.В. Панченко, Н.М. Присяжнюк, А. М. Карпенко, А.А. Павліченко, О.С.Тітаренко, Н.М. Федорук, Н.В. Роль, Білоцерківський НАУ; Н.В. Палапа, О.М. Нагорнюк Інстит агроеології і природокористування НААН

Рецензенти:

І. А. Шувар, доктор с.-г. наук, професор кафедри технологій у рослинництві Львівського національного аграрного університету, заслужений діяч науки і техніки України;

О. А. Цюк, доктор с.-г. наук, професор кафедри землеробства та гербології Національного університету біоресурсів і природокористування України

В. О. Єщенко, доктор с.-г. наук, професор кафедри загального землеробства Уманського національного університету садівництва

Ерозієзнавство: Підручник/ Примак І.Д., Федорук Ю.В., Покотило І.А., Панченко Т.В., Присяжнюк Н.М., Карпенко А.М., Павліченко А.А., Тітаренко О.С., Федорук Н.М., Роль Н.В., Палапа Н.В., Нагорнюк О.М.; за ред. І. Д. Примака. – Вінниця: «ТВОРИ», 2024. – 430 с.

ISBN 978-617-558-096-7

Висвітлено класифікацію ерозійних процесів, історію і теоретичні основи ерозієзнавства, фактори водної і вітрової ерозії, властивості і класифікацію еродованих і дефльованих ґрунтів. Глибоко і всебічно розкриті найбільш поширені заходи захисту ґрунтів від ерозійних і дефляційних процесів: контурно-меліоративну організацію території, смугове розміщення сільськогосподарських культур, ґрунтозахисні сівозміни, протиерозійний і протидефляційний механічний обробіток ґрунту, регулювання висоти снігового покриву та інтенсивності його танення, лукомеліоративні заходи, водорегулювальні лісосмуги, протиерозійні гідротехнічні споруди, меліорацію яружних і схилових земель.

УДК 631.459(075.8)

© І.Д. Примак, Ю.В. Федорук,
І.А. Покотило, Т.В. Панченко,
Н.М. Присяжнюк, А.М. Карпенко,
А.А. Павліченко, О.С.Тітаренко,
Н.М. Федорук, Н.В. Роль,
Н.В. Палапа, О.М. Нагорнюк
©ТОВ «ТВОРИ», 2024

ISBN 978-617-558-096-7

ЗМІСТ

	<i>Стор</i>
<i>Вступ</i>	5
1. Поняття про ерозієзнавство.....	10
1.1. Класифікація ерозійних процесів.....	10
1.2. Історія ерозієзнавства.....	23
2. Теоретичні основи ерозієзнавства.....	35
2.1. Закономірності руху рідини і газу.....	35
2.2. Формування стоку поверхневих вод.....	50
2.3. Критичні швидкості водного і повітряного потоків.....	62
3. Фактори водної ерозії ґрунтів.....	78
3.1. Кліматичні фактори.....	78
3.2. Топографічні, ґрунтові і літологічні фактори.....	89
3.3. Біогенні фактори	120
3.4. Антропогенні фактори	123
3.5. Властивості і класифікація еродованих ґрунтів.....	129
4. Фактори вітрової ерозії ґрунтів.....	145
4.1. Атмосферні опади, температура повітря, топографічні фактори.....	145
4.2. Ґрунтові і літологічні фактори.....	155
4.3. Рослинний покрив.....	171
4.4. Вплив дефляції на склад і властивості ґрунтів.....	179
4.5. Класифікація дефльованих ґрунтів і районування території України за загрозою прояву дефляційних процесів.....	184
5. Захист ґрунтів від ерозії.....	194
5.1. Організаційно-господарські заходи з охорони ґрунтів від водної ерозії.....	194
5.2. Лісомеліоративні заходи з охорони ґрунтів від водної ерозії.....	204
5.3. Агротехнічні заходи з охорони ґрунтів від водної ерозії.	209
5.4. Контурно-меліоративна організація території.....	229

5.5.	Агроекологічне групування земель, природоохоронна організація території та методологічні принципи системи сівозмін.....	257
5.6.	Смугове розміщення сільськогосподарських культур.....	295
5.7.	Грунтозахисні сівозміни.....	307
5.8.	Протиерозійний і протидефляційний обробіток ґрунту...	324
6.	Захист ґрунтів від дефляції.....	364
7.	Регулювання висоти снігового покриву та інтенсивності його танення.....	374
8.	Лукомеліоративні заходи, водорегулюючі лісосмуги і оодоохоронні зони в ґрунтозахисному землеробстві.....	379
9.	Попередження іригаційної ерозії ґрунтів.....	389
9.1.	Фактори розвитку іригаційної ерозії.....	389
9.2.	Заходи запобігання іригаційній ерозії.....	397
10.	Протиерозійні гідротехнічні споруди.....	410
11.	Меліорація яружних і схилових земель.....	423
	Список рекомендованої літератури.....	428